

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
DRAUDIMO PROPAGUOTI TOTALITARINIUS, AUTORITARINIUS REŽIMUS
IR JŲ IDEOLOGIJAS
ĮSTATYMAS**

2022 m. d. Nr.
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šio įstatymo paskirtis – nustatyti totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų propagavimo draudimą, viešųjų objektų pripažinimo propaguojančiais totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas tvarką, viešųjų objektų, pripažintų propaguojančiais totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, pašalinimo ir (ar) pakeitimo tvarką, totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų sklaidos prevencijos priemones.

2 straipsnis. Šiame įstatyme vartojamų sąvokų išaiškinimas

Šiame įstatyme vartojamos sąvokos suprantamos *inter alia*, kaip jos aprašomos šiame straipsnyje:

1) **autoritarinis režimas** – politinio režimo forma, vieno asmens ar jam lojalios grupės asmenų valdžia, pagrįsta asmens kultu, konstitucinių teisių ir laisvių atmetimu, nusikaltimų žmoniškumui ir (ar) karo nusikaltimų vykdymu;

2) **ideologija** – idėjų, įsitikinimų, pažiūrų, vertybių sistema, būdinga konkrečiai politinei sistemai, socialinei grupei, meno srovei ir (ar) kryptčiai, visuomenės sluoksniui;

3) **propagavimas** – idėjų, teorijų, vertybių, pažiūrų, prekių ženklų, simbolių skleidimas ir agitavimas už juos (-as);

4) **totalitarinis režimas** – politinio režimo forma, paremta neribota valstybės valdžia, totalia visuomenės kontrole, žmogaus individualumo paneigimu, cenzūra, politinėmis represijomis, masiniu teroru, konstitucinių teisių ir laisvių atmetimu, nusikaltimų žmoniškumui ir (ar) karo nusikaltimų vykdymu;

5) **viešasis objektas** – viešosios paskirties įrenginys, paminklas, skulptūra, obeliskas, memorialinė lenta, kitas atminimui įamžinti skirtas objektas ar kitoks valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausantis ar jų valdomas arba valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausančioje žemėje esantis, bet savininko neturintis turtas, juridinių asmenų patikėjimo teise valdomas valstybės ar savivaldybės turtas, viešoji vieta – gatvė, aikštė, parkas, skveras ar kita visuomeninės paskirties erdvė, taip pat šių objektų pavadinimas, kitas objektas, dėl savo padėties,

paskirties ar turinio turintis reikšmės viešiesiems reikalams, renginiai ir įvykiai – vardinės premijos, konkursai ir kiti šio įstatymo 3 straipsnyje numatytas nuostatas atitinkantys vieši veiksmai.

3 straipsnis. Totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų propagavimo viešuose objektuose draudimas

1. Draudžiama propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas viešuosiuose objektuose.

2. Šio straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas taikomas bet kokia forma įamžinant ar atvaizduojant:

1) simbolius, propaguojančius totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, ar pateikiant informaciją, propaguojančią totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas;

2) asmenis (kai žinoma, kad šie asmenys veikė ar veikia okupacinėse politinėse, karinėse, represinėse struktūrose arba okupacinės valdžios centrinėse struktūrose ir aktyviai dalyvavo priimant sprendimus, turėjusius įtakos okupacinėms politinėms, karinėms, represinėms struktūroms), organizacijas, įvykius ar datas, simbolizuojančius (-ias) totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, tokių režimų vykdytą ar vykdomą karinę agresiją prieš kitą valstybę, Lietuvos 1940–1941 metų ir 1944–1990 metų sovietinę okupaciją bei 1939–1944 metų nacistinę okupaciją, šių okupacijų įtvirtinimą ir represijas.

4 straipsnis. Viešųjų objektų pripažinimo propaguojančiais totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas tvarka

1. Viešųjų objektų pripažinimą propaguojančiais totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas atlieka:

- 1) Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras (toliau – Centras);
- 2) savivaldybių institucijos.

2. Įvertinti, ar viešieji objektai nepažeidžia šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytų draudimų, Lietuvos Respublikos Seimas sudaro tarpinstitucinę komisiją (toliau – Komisija). Komisijos sudėtį ir Komisijos pirmininką tvirtina Seimas Centro teikimu.

3. Komisiją, kurios kadencija 3 metai, sudaro 9 nariai: po 1 narį deleguoja Centras, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamentas), Vilniaus universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus dailės akademija, Lietuvos istorijos institutas, Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriatas, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Lietuvos savivaldybių asociacija. Komisijos nariams taikomi tokie patys kaip ir valstybės tarnautojams Lietuvos

Respublikos valstybės tarnybos įstatyme nustatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai. Likus ne mažiau kaip 60 dienų iki Komisijos kadencijos pabaigos, Centras kreipiasi į Komisijos narius deleguojančias institucijas dėl naujų kandidatų į Komisiją delegavimo. Iki Komisijos kadencijos pabaigos nepatvirtinus naujos Komisijos sudėties, Komisijos nariai savo pareigas eina tol, kol pavirtinama nauja Komisijos sudėtis. Tas pats asmuo Komisijos nariu gali būti ne daugiau kaip 2 kadencijas iš eilės. Asmuo, ėjęs Komisijos nario pareigas 2 kadencijas iš eilės, gali būti deleguojamas į Komisijos narius tik praėjus 3 metams nuo jo antros kadencijos pabaigos. Komisijos narių darbas apmokamas Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymo nustatyta tvarka.

4. Komisijos darbą organizuoja Centras. Komisija dirba pagal Seimo patvirtintus Komisijos nuostatus. Komisija, atlikdama vertinimą, ar viešieji objektai nepažeidžia šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytų draudimų, turi teisę pasitelkti istorijos, meno, kalbos ir (ar) teisės sričių ekspertų. Komisija, atlikusi vertinimą, pateikia Centro generaliniam direktoriui parengtą išvadą dėl viešojo objekto atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis (toliau – išvadą). Išvadą Centro generalinis direktorius patvirtina priimdamas vieną iš šio straipsnio 6 dalyje numatytų sprendimų (toliau – sprendimą).

5. Komisija, spręsdama dėl viešųjų objektų, įrengtų kapinių arba kitų laidojimo vietų teritorijoje, atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis, turi gauti Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Departamento nuomonę, o kai šioje dalyje nurodyti viešieji objektai naudojami vykdant religinių bendruomenių ir bendrijų veiklą, – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuomonę.

6. Centro generalinis direktorius, gavęs Komisijos išvadą, ne vėliau kaip 5 darbo dienas priima vieną iš šių sprendimų:

1) pašalinti viešąjį objektą dėl neatitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis ir (ar) pakeisti viešąjį objektą, jeigu jo sudedamąją dalį, savybes, pavadinimą ar kitą elementą, neatitinkančius šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, galima pašalinti nepažeidžiant objekto paskirties ir naudojimo tikslo;

2) nėra pakankamo pagrindo pašalinti ar pakeisti viešąjį objektą.

7. Centro generalinio direktoriaus sprendimas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo jo priėmimo dienos išsiunčiamas vykdyti valstybės ar savivaldybės institucijai, kuriai nuosavybės teise priklauso ar kurios yra valdomas šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytų reikalavimų neatitinkantis viešasis objektas.

8. Centro generalinio direktoriaus sprendimai dėl viešojo objekto pašalinimo ir (ar) pakeitimo gali būti Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros skundžiami administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

9. Savivaldybių vykdomosios institucijos, konsultuodamosi su vietos bendruomenių, pilietinės visuomenės atstovais, renka informaciją apie šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytus viešuosius objektus, esančius jų savivaldybės teritorijoje, ir ne rečiau kaip kartą per metus teikia ją Centrai.

10. Informaciją apie šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytus viešuosius objektus savivaldybių institucijoms ir (ar) Centrai gali teikti fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys.

11. Savivaldybės institucija, kilus abejonių dėl naujai kuriamų viešųjų objektų formos ar tokių objektų pavadinimo, kai turinys gali neatitikti šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, taip pat dėl analogiškas pasekmes galinčio turėti esamų viešųjų objektų pakeitimo, pertvarkymo, perkėlimo ar pašalinimo, turi teisę kreiptis į Centrą, pateikdama visą turimą su tuo susijusią informaciją. Centras ne vėliau kaip per 5 darbo dienas iš savivaldybės institucijos gautą informaciją pateikia Komisijai ir paprašo jos įvertinti ir pateikti išvadą dėl tokių viešųjų objektų atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis. Centro generalinis direktorius, gavęs Komisijos išvadą, vadovaudamasis šio straipsnio 6 dalimi, priima sprendimą.

5 straipsnis. Viešųjų objektų, kuriais propaguojami totalitariniai, autoritariniai režimai ir jų ideologijos, pašalinimas ir (ar) pakeitimas

1. Viešojo objekto valdytojas (o kai objekto savininkas nežinomas, – žemės, ant kurios yra objektas, valdytojas), gavęs šio įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje nurodytą Centro generalinio direktoriaus sprendimą, organizuoja viešojo objekto pašalinimą ir (ar) pakeitimą ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo šio sprendimo gavimo dienos.

2. Viešojo objekto, kuris neatitinka šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų ir yra įrašytas į Kultūros vertybių registrą, teisinės apsaugos panaikinimas ar pašalinimas ir (ar) pakeitimas derinamas su Departamentu Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

3. Viešojo objekto valdytojui, atsakingam už viešąjį objektą, neatitinkantį šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, per 3 mėnesius nepakeitus ar nepašalinus viešojo objekto, neatitinkančio šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, kaip nurodyta Centro generalinio direktoriaus sprendime, savivaldybės vykdomoji institucija ne vėliau kaip per 3 mėnesius organizuoja šio viešojo objekto pašalinimą ir (ar) pakeitimą, tokiu būdu įgydama teisę reikalauti iš viešojo objekto valdytojo, atsakingo už šį viešąjį objektą, atlyginti dėl viešojo objekto keitimo ar šalinimo darbų turėtas išlaidas.

4. Viešojo objekto, neatitinkančio šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, pašalinimas ir (ar) pakeitimas atliekamas iš valstybės ar savivaldybės, kurioms nuosavybės teise priklauso ar yra jų valdomas turtas, biudžeto lėšų. Valstybei priklausančio, bet patikėjimo teise savivaldybės valdomo

viešojo objekto pašalinimas ir (ar) pakeitimas atliekamas iš savivaldybės biudžeto lėšų, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai savivaldybė atsisako perimti nuosavybėn jai perduodamą valstybės turtą.

5. Apie viešojo objekto, neatitinkančio šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, pašalinimą ir (ar) pakeitimą valstybės ar savivaldybės institucija informuoja Centrą.

6. Jeigu viešasis objektas, dėl kurio savivaldybės institucija į Centrą kreipėsi pagal šio įstatymo 4 straipsnio 11 dalį, pripažintas neatitinkančiu šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, išskyrus šio įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatytus atvejus, savivaldybės institucija nepriima sprendimo dėl naujai kuriamų viešųjų objektų formos ar dėl tokių objektų pavadinimo arba dėl esamo viešojo objekto ar dėl tokio objekto pavadinimo pakeitimo.

6 straipsnis. Viešieji objektai, kuriems netaikomas pašalinimas ir (ar) pakeitimas

1. Šio įstatymo 5 straipsnio nuostatos dėl viešųjų objektų, neatitinkančių 3 straipsnio nuostatų, pašalinimo ir (ar) pakeitimo netaikomos viešiesiems objektams, kurie:

- 1) eksponuojami vykdant muziejų, archyvų, bibliotekų veiklą;
- 2) naudojami vykdant visuomenės informavimą apie totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų propaguojamas ideologijas, istorinius ir dabarties įvykius, jų pasekmes;
- 3) naudojami švietimo, mokslo, profesionaliojo meno, kolekcionavimo tikslais.

2. Viešojo objekto, nurodyto šio straipsnio 1 dalyje, valdytojas (o kai objekto savininkas nežinomas, – žemės, ant kurios yra objektas, valdytojas), gavęs šio įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje nurodytą Centro generalinio direktoriaus sprendimą, Centru per 10 darbo dienų pateikia išsamią informaciją ir ją pagrindžiančius įrodymus, kad viešasis objektas atitinka šio straipsnio 1 dalies nuostatas. Centro generaliniam direktoriui nusprendus, kad viešajam objektui, dėl kurio priimtas sprendimas, taikoma šio straipsnio 1 dalyje numatyta išimtis dėl pašalinimo ir (ar) pakeitimo, toks viešasis objektas gali būti eksponuojamas ar kitaip naudojamas tik tuo atveju, kad viešojo objekto savininkas ar kitas teisėtas valdytojas šalia tokių viešųjų objektų ar tokiuose viešuosiuose objektuose pateikia objektyvią ir kritinę informaciją apie totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, istorinius ir dabarties įvykius, kurios turinys, tekstas ir kalbos pateikimo forma suderinti su Centru, o eksponuojant ar kitaip naudojant viešuosius objektus – kultūros paveldo objektus – su Departamentu.

3. Viešieji objektai, nurodyti šio straipsnio 1 dalyje, negali būti tvarkomi, atnaujinami ar kitaip pakeičiami taip, kad po jų tvarkymo, atnaujinimo ar kitokio pakeitimo viešojo objekto pavadinime ar jo turinyje atsirastų papildomų elementų, draudžiamų pagal šio įstatymo 3 straipsnio nuostatas.

7 straipsnis. Totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų sklaidos prevencija

Centras, nevyriausybinės organizacijos, mokslo ir studijų institucijos totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų sklaidos prevenciją atlieka:

1) įgyvendindami projektus ir programas, skleisdami informaciją, plėsdami žinias ir supratimą apie totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų žalą, šių režimų įvykdytus ar vykdomus nusikaltimus;

2) sudarydami galimybes stiprinti žinias ir įgūdžius, didinančius visuomenės atsparumą dezinformacijai;

3) vykdydami mokslinius tyrimus ir užtikrindamas jų rezultatų pristatymą visuomenei.

8 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas, įgyvendinimas ir taikymas

1. Šis įstatymas, išskyrus šio straipsnio 2 dalį, įsigalioja 2023 m. gegužės 1 d.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija iki 2023 m. balandžio 30 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

3. Savivaldybių vykdomosios institucijos ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centrui pateikia informaciją apie jų savivaldybių teritorijose esančius viešuosius objektus, galimai neatitinkančius šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytų reikalavimų.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

Teikia
Kultūros komiteto pirmininkas

Vytautas Juozapaitis